20. Skrypchenko O. V. Zahalna psykholohiia / O. V. Skrypchenko, L. V. Dolynska, Z. V. Ohorodnichuk. – Kyiv : Lybid, 2005. – 464 s.

21. Tkachenko E. V. Vzaymootnoshenyia mezhdru pokazateliami yndyvdualnogo profyliia mezhpolutsharnoi asymmetrii y typtom temperamenta u yranskykh studentov VHUZU "UMSA" /

E. V. Tkachenko // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Psykholohiia. – 2016. – № 53. – S. 229–238.

Надійшла до редколегії 01.06.19

Tetyana Rodzinska, student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE INFLUENCE OF FUNCTIONAL ASYMMETRY OF MOTOR AND SENSOR SYSTEMS ON THE DEVELOPMENT OF FIGURATIVE AND VERBAL LOGICAL THINKING AMONG CHILDREN OF JUNIOR AND MIDDLE SCHOOL AGE

The article highlights the relevance of this issue and presents the results of a pilot study aimed at indicating whether there is a relationship between functional asymmetry and the level of development of imaginative and verbal-logical thinking. For more than 150 years, psychologists have studied the impact of functional asymmetry on human development. Depending on this, there are mainly groups: right-handed (right-handed), left-handed (shulg), ambidexter. However, in the scientific community, the connection between the left and right hemispheres is quite deep and not clear. For the sake of clarity of results, this study was conducted on a sample of children in grades 4-6. The research was carried out with the help of a diagnostic complex, which includes psychodiagnostic methodology for determining the integral index of figurative and verbal-logical thinking, as well as diagnostics of functional asymmetry of motor and sensory systems. The relationship between this study and the results of our pilot study is being traced. In addition, the study presents data from different social strata. For example, among the lyceum students the "mosaic" asymmetries were more common, while the pure "right-handed" type was often noticed among the students. This pilot study is the basis that defines a new space for research, namely the study of thinking and detailed analysis depending on two groups of variables – asymmetries: hand, foot, ear, eye; and classic units of analysis – age, gender, social status, nationality. The data obtained indicate a tendency for such an impact. In the course of the study, no significant influence of the dominance of sensory and motor systems on the level of development of figurative and verbal-logical thinking in young and middle school children (grades 4–6) was found. Trends in the influence of the dominance of the visual sensory system on the development of imaginative thinking have been identified, as well as a tendency to float on the development of thinking on the side of the motor system, in particular the leading leg. There is a recommendation to repeat the study on a larger sample.

Keywords: left-handed, functional asymmetry, figurative thinking, verbally-logical thinking, cognitive processes.

Татьяна Родзинская, студ.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ВЛИЯНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ АСИММЕТРИИ МОТОРНОЙ И СЕНСОРНОЙ СИСТЕМ НА РАЗВИТИЕ ОБРАЗНОГО И ВЕРБАЛЬНО-ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО И СРЕДНЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Представлены результаты пилотажного исследования, направленного на выяснение зависимости между функциональной асимметрией и уровнем развития образного и вербально-логического мышления. Для большей наглядности результатов исследования было проведено на выборке детей 10–12 лет. Полученные данные указывают на тенденцию к подобному влиянию. Планируется повторить исследование на большей выборке.

Ключевые слова: леворукость, функциональная асимметрия, образное мышление, вербально-логическое мышление, когнитивная сфера.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.
Series "Psychology". № 1(10), pp. 87-91 (2019)
УДК 377.3:338:330
DOI: [https://doi.org/10.17721/BSP.2019.1\(10\).22](https://doi.org/10.17721/BSP.2019.1(10).22)

ISSN 1728-3817
© Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Publishing Center "Kyiv University", 2019

Лілія Сіроха, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Досліджено історичний аспект і сутність терміну готовності до праці як складного інтегративного утворення, що характеризує особливий психічний стан, необхідну і вкрай важливу складову успішного професійного життя особистості, що допомагає людині швидше адаптуватися, успішно виконувати свої професійні обов'язки, сприяє професійному становленню спеціаліста. Узагальнюється значення розвитку психологічної готовності до праці при формуванні особистості сучасного спеціаліста.

Ключові слова: готовність, особистість, професійна діяльність, особистісні характеристики, успішність, компетенція.

Постановка проблеми. Професійна діяльність – це невід'ємна складова сучасного життя людини, яка дозволяє задовольнити не лише моральні, але й матеріальні потреби людини. У процесі своєї професійної діяльності людина формує та покращує ряд важливих професійних якостей, а також проходить процес становлення особистості як спеціаліста. Професійна діяльність дає змогу відчувати свою значущість для інших людей або для суспільства та отримати певну матеріальну компенсацію від цього. Тому тема успішного професійного розвитку є надзвичайно актуальною в сучасних умовах. Особливо актуальним є виокремлення певних психологічних особливостей і детермінант, які потрібні для цього. Однією з них, у край важливу та необхідну, є професійна готовність особистості.

Професійну успішність часто ототожнюють із успішністю людини в суспільстві взагалі; при цьому саме професійну готовність до праці психологи вважають важливою передумовою кар'єрної успішності. Профе-

сійна готовність фахівця є складним, багатокomпонентним, різноплановим особистісним утворенням особистості, синтезом певних особистісних здібностей та якостей, передумовою успішного початку професійного життя особистості та його подальшої професіоналізації. Саме рівнем професійної готовності працівника обумовлює якість його професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зазначимо, що поняття професійної готовності вже було предметом вивчення психологів, особливо наприкінці ХХ ст., коли завдяки науко-технічному прогресу почали з'являтися нові професії, процес професіоналізації почав стрімко набирати обертів.

У радянській та вітчизняній психології приділяється багато уваги вивченню особистості у процесі діяльності (Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Б. Ломов, Т. Ахayan, О. Беляев, А. Соколов, Є. Кузьмін, А. Реан, В. Щадриков, І. Шаршов). У зарубіжних дослідженнях проблема професійної готовності розглядається під

іншим кутом – із позиції професійної мотивації, побудови кар'єри ("career development"), професійного виго-рання тощо. Одна з основних відмінностей зарубіжних і вітчизняних теорій при вивченні професійного розвитку – це використання терміна "кар'єра", що змінює парадигму розгляду професійного розвитку, висуваючи на перший план успіхи у побудові професійної діяльності. Зарубіжні дослідники (Е. Рое, Д. Сьюпер, Д. Тідеман, Дж. Холланд) часто акцентують увагу саме на успішності діяльності в кар'єрному плані, вважаючи успіх необхідною складовою.

У дослідженнях вітчизняних учених професійний розвиток розглядається у тісному взаємозв'язку із особистісним становленням. Так, акцентують свою увагу саме на особистісному становленні професіонала Ж. Вірна, Р. Каламаж, Н. Нємцева, Я. Радзивидло Л. Шумська. У багатьох дослідженнях поняття "готовності до професійної діяльності" порівнюють з метою і кінцевим результатом професійної підготовки. Підґрунтям цього є положення про те, що ефективність будь-якої діяльності визначається психологічною і практичною готовністю до неї (М. Дьяченко, Л. Кандибович, Н. Левітов, К. Макогон, О. Мороз, О. Савицька, Д. Узнадзе). Також праці О. Абдуліної, І. Бека, А. Богущ, С. Гончаренка, І. Зязюна, Г. Костюка, В. Краєвського, Н. Кузьміної, А. Маркова, І. Москальової, Н. Ничкало, О. Пономарьова, В. Свистун, Н. Середи.

Метою цієї статті є виклад та обґрунтування змісту, основних положень та підходів до розуміння поняття професійної готовності особистості.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на актуальність і велику кількість досліджень на тему професійної готовності, слід сказати, що загальноприйнятого поняття професійної готовності на сьогодні не існує. Кожен дослідник розглядає певні аспекти та психологічні особливості цього феномена.

Сам термін "готовність" виник в експериментальній психології в кінці XIX ст., де розглядався як настанова, психічний стан суб'єкта, що спричиняє поведінку (діяльність) певного характеру та спрямованості (О. Кюльпе, К. Макбе, Д. Узнадзе). А вже із середини XX ст. "готовність" починають трактувати як якісний показник саморегуляції поведінки людини (Д. Кац, Г. Олпорт, У. Томас). Пізніше зазначений феномен був перенесений у психолого-педагогічні дослідження в контексті теорії діяльності взагалі та професійної діяльності зокрема (М. Дьяченко, Л. Кандибович, М. Левітов). [1] Інтенсифікація розв'язання проблеми професійної готовності пов'язана з іменами Дж. Брунера, Ф. Мілета (США), К. Трончера (Франція), Дж. Габрієля та інших дослідників. Найбільш дослідженою є сфера професійної готовності до педагогічної діяльності.

Зокрема, психологічна готовність до дії визначається як стан мобілізації всіх психофізичних систем організму людини, який забезпечує ефективне виконання певної діяльності. Конкретний стан готовності до діяльності визначається різнорівневими факторами, сторонами готовності: психологічними умовами готовності, фізичної підготовленості тощо (фізичне здоров'я) [2].

Змістовий аналіз поняття "психологічна готовність" виявляє багатогранність різних підходів і трактувань цього поняття, що пояснюється різними підходами дослідників.

Поняття готовності до високопродуктивної діяльності в певній сфері праці, громадського життя Б. Ананьєв визначав, як "вияв здатностей", що виявилися та за-сновані на усвідомленому рішенні індивіда [3]. Е. Зеєр вважає, що психологічна готовність до професійної діяльності характеризується наявністю у фахівця знань, умінь, навичок, які дозволяють йому здійснювати свою діяльність на рівні сучасних вимог науки і техніки. [4] На думку А. Ліненко, готовність є цілісним утворенням, яке характеризує емоційно-когнітивну і вольову мобіліза-

ційність суб'єкта в момент його включення в діяльність певного спрямування [5, с. 56]. К. Платонов відповідно до розробленої ним концепції про структуру особистості у підструктурі готовності виокремлює три взаємозалежні компоненти: моральну, психологічну та професійну готовність [6]. Якості, що визначають моральну готовність, автором відносять до соціально-обумовленої складової особистості, психологічну – до складової, що поєднує індивідуальні особливості психічних процесів, професійну – до досвіду особистості.

Аналіз проблеми показує, що генеза поняття професійної готовності пов'язана з розвитком і збагаченням поняття "психологічна готовність до праці", яке визначається як стійкий (як результат трудового виховання) або тимчасовий (як результат психологічної підготовки або психологічної мобілізації в даний період) психічний стан, обумовлений наявністю потреби в праці. Питання готовності фахівця до професійної діяльності вивчалися у межах таких наук, як психологія, педагогіка, філософія. Узагалі, цікаво, що проблема готовності була розглянута навіть ще в дослідженнях І. Павлова та Д. Узнадзе. І. Павлов отримав незаперечні наукові факти в галузі вищої нервової діяльності людини, на основі яких дійшов висновку: "Людина є, звичайно, система... яка у найвищому ступені саморегулюється, сама себе підтримує, відновлює, виправляє й навіть удосконалює себе" [7, с. 187-188]. Тобто за процес готовності людина сама відповідає, сама його формує. Д. Узнадзе вважав, що важливо усвідомити установку особистості як готовність до діяльності. Готовність не виникає без установок, у деяких випадках стан готовності й установок може збігатися [8].

Професійна готовність не завжди може бути тотожною суб'єктивній професійній підготовці, оскільки часто професійна готовність ґрунтується на суб'єктивній самооцінці особистості, присутності мотивації та бажанні працювати, у той час як професійна підготовка є більш конкретним поняттям.

Упродовж останніх десятиліть у психологічних та педагогічних дослідженнях проводилось вивчення феномена готовності людини до діяльності взагалі. На думку вчених, стан готовності є необхідною, базовою умовою успішного здійснення будь-якої діяльності, її складовою, яка формується. У психології навчання рівень готовності взагалі розглядається як фактор, який суттєво впливає на саме навчання (Баканли, 2002) [9].

У зарубіжних дослідженнях (Aşkar & Umay, 2002; Azar, 2010) наголошується на концептуальному взаємозв'язку здатності виконувати службу або обов'язок, компетентності (MNE, 2002) і готовності. Виявлено також очевидний зв'язок між рівнем готовності та самооефективності, яка визначається як самостійне судження або переконання окремих осіб щодо їхніх можливостей керувати майбутніми труднощами [10].

У сучасній психологічній науці наявна значна кількість класифікацій стадій професійного становлення професіоналізму особистості та діяльності. Готовність – це свого роду показник діяльності особистості, міра її професійної компетентності. Формування готовності до професійної діяльності відбувається у процесі професійної освіти, що робить цей етап професійної підготовки надзвичайно важливим.

З метою уніфікації означених підходів М. Дьяченко і Л. Кандибович запропонували розрізняти загальну й ситуативну готовність, розуміючи під першою стійку характеристику особистості, що є передумовою успішного виконання діяльності, а під іншою – психофізіологічний стан, який відповідає умовам виконання діяльності в конкретній обстановці. "Крім готовності як психічного стану, існує й виявляється готовність як стійка характеристика особистості. Її називають по-різному:

підготовленістю, тривалою або стійкою готовністю. Вона діє постійно, її не треба кожного разу формувати у зв'язку із завданнями діяльності. Виявляючись завчасно сформованою, ця готовність – визначальна передумова успішної діяльності" [11].

Безумовно, формування готовності до професійної діяльності відбувається у процесі професійної підготовки молодого фахівця, тому часто поняття "готовності" та "підготовки" розглядаються як взаємопов'язані або навіть тотожні. Тож не дивно, що поняття "підготовка" і "готовність" розглядаються більшістю науковців як взаємопов'язані та взаємозумовлені. Так, В. Ковальов під підготовкою розуміє "динамічний процес, кінцевою метою якого є формування такої професійної якості як готовність", а на думку К. Дурай-Новакової, професійна підготовка до практичної діяльності – це не що інше, як формування готовності до неї [12]. Дещо ширше трактування співвідношень між поняттями "готовність" і "підготовка" ми зустрічаємо у Л. Кадченко, яка зауважує: "Професійна готовність – це не тільки результат, але й мета професійної підготовки, початкова й основна умова реалізації можливостей кожної особистості", що зумовлює діалектичний характер готовності" [13, с. 18].

Як уже зазначалось, готовність людини до праці розглядається по-різному залежно від специфіки професійної діяльності. Більшість авторів пояснюють готовність через сукупність мотиваційних, пізнавальних, емоційних і вольових якостей особистості та загальний психофізіологічний стан, що забезпечує актуалізацію можливостей; спрямованість особистості на виконання певних дій [14]. Крім того, підкреслимо, що поняття готовності – це не ригідна або стала величина, оскільки особистість перебуває у постійному розвитку. При цьому саме професійна готовність забезпечує постійне безперервне зростання особистості, вона супроводжує людину протягом усього професійного життя. Саме цей аспект професійної готовності є найбільш перспективною проблемою дослідження в сучасних умовах, оскільки спеціаліст має вдосконалюватися упродовж життя, набувати нових компетенцій, а часом і змінювати свою спеціалізацію.

При цьому розуміння професійної готовності як самостійного психічного явища [12] дозволяє розглядати її як вибірккову та прогнозовану активність особистості на етапі її підготовки до певної діяльності, яка виникає з моменту визначення людиною мети діяльності на основі усвідомлених потреб і мотивів. Готовність – це не тільки властивість чи ознака окремої особистості, це концентрований показник діяльності суті особи. У подальшому готовність розвивається внаслідок вироблення особистістю плану, настанов і моделей майбутніх дій. Готовність у завершальній стадії реалізується у предметних діях, які відповідають чітко визначеним засобам і способам діяльності. Науковці наголошують, що стан психологічної готовності має складну динамічну структуру, виражає сукупність інтелектуальних, емоційно-вольових і мотиваційних складових психіки людини в їхньому співвідношенні з умовами, що виникли, і майбутніми завданнями [12].

Розглядаючи феномен психологічної готовності, М. Дьяченко та Л. Кандибович обґрунтовують у її структурі компоненти:

- мотиваційний – охоплює професійні установки, інтереси, прагнення виконувати професійну роботу. Його основою є професійна спрямованість (особисте прагнення людини застосувати свої знання в обраній професійній сфері), в якій виражається позитивне ставлення до професії, нахил та інтерес до неї, бажання вдосконалювати свою підготовку тощо. Стійкість, глибина і широта професійних інтересів і педагогічних ідеалів визначається професійною спрямованістю. Ступінь сформованості професійного інтересу визначає

характер роботи майбутнього фахівця над собою з метою використання своїх можливостей і здібностей;

- орієнтаційний, основою якого є професійна етика, професійні ідеали, погляди, принципи, переконання, готовність діяти відповідно до них. Ядро орієнтаційного компоненту – ціннісні орієнтації особистості, глибина професійного світогляду. Його основними структурними одиницями є узагальнені професійні знання, погляди, переконання, принципи і готовність діяти у практичних ситуаціях відповідно до них;

- до пізнавально-операційного компоненту психологічної готовності входить професійна спрямованість уваги, уявлень, сприймання, пам'ять, мислення, здібності, знання, дії, операції та заходи, необхідні для успішного здійснення професійної діяльності. Цілеспрямоване формування професійної уваги, пам'яті, уявлення є важливим фактором підвищення психологічної готовності. Серед якостей пізнавально-операційного компонента готовності значне місце посідає професійне мислення. Воно виражається в умінні виявляти ситуації, явища, факти, розпізнати, моделювати їх, спрогнозувати можливі наслідки;

- емоційно-вольовий, який характеризує почуття, вольові процеси, що забезпечують успішний перебіг і результативність діяльності педагога; емоційний тонус, емоційна сприйнятливність, цілеспрямованість, самовладання, наполегливість, ініціативність, рішучість, самостійність, самокритичність, самоконтроль. Серед вольових якостей, які забезпечують психологічну готовність до професійної діяльності, виокремлюють, зокрема, цілеспрямованість (скерованість у роботі на певну мету), самовладання і витримка (збереження самоконтролю в будь-якій ситуації), наполегливість (тривале збереження зусиль при досягненні поставленої мети), ініціативність (готовність і вміння виявляти творчий підхід до вирішення проблем, самодіяльність при виконанні професійних функцій), рішучість (своєчасно приймати продумані рішення і без зволікань приступати до їх виконання), самостійність (відносна незалежність від зовнішніх впливів), самокритичність (вміння зауважувати свої помилки, неправильні дії та прагнення їх виправити) [12].

Тобто, як ми бачимо, поняття готовності включає в себе не лише професійні навички або уміння, але й певні особистісні риси.

Дослідники зазначають, що готовність до діяльності містить такі складові, як "усвідомлені та неусвідомлені настанови, моделі ймовірної поведінки, визначення оптимальних способів діяльності, оцінювання своїх можливостей відповідно до очікуваних складнощів і необхідність досягнення певного результату" [15].

П. Горностаї виділив чотири підструктури психологічної готовності до діяльності: професійну спрямованість; професійну самосвідомість особистості; професійні знання, навички і вміння; професійно важливі особистісні якості [16].

За Д. Клімовою, структурними компонентами мотиваційної готовності до професійної діяльності виступають: задоволеність здійсненням професійним вибором, професійна самовизначеність, бажання працювати у майбутньому за фахом, що мотивується зацікавленістю змістом власної професійної діяльності; сформований комплекс стійких мотивів тощо [17].

Стан готовності до діяльності розпочинається з постановки мети та формується на основі потреб і мотивів. Наступним кроком є розроблення плану (установки, моделі) діяльності, тобто людина починає втілювати "готовність" у предметні дії, використовує засоби і способи діяльності, фіксує проміжкові результати діяльності, порівнює їх із поставленою метою, вносить корективи. Рушійною силою цього процесу є домінуючий мотив [18].

Дослідження свідчать, що психологічна готовність до конкретної професійної діяльності має специфічні змістові та структурні особливості. І ще на етапі професійного навчання студентів обов'язково потрібно враховувати ці особливості.

Оскільки рівень готовності є динамічною величиною, то його перебіг зумовлюється віком, досвідом навчання, індивідуальними можливостями тощо. Відповідно до досліджень В. Моляко, виокремлено рівні професійної готовності: високий (самостійність у постановці й розв'язанні нових задач, адекватність оцінки та самооцінки професійно важливих якостей, здатність до ефективного вирішення задач в умовах дефіциту часу тощо); середній (середній рівень вияву наведених якостей); низький (невміння самостійно ставити і розв'язувати складні задачі, неадекватна оцінка та самооцінка професійно важливих особливостей тощо) [19].

Висновки. Отже, підсумовуючи усе вищезгадане можна говорити, що готовність – це особливий психічний стан, необхідна і вкрай важлива складова успішного професійного життя особистості. Вона допомагає людині швидше адаптуватися, успішно виконувати свої професійні обов'язки, сприяє професійному становленню спеціаліста. Багато дослідників вважають, що поняття готовності – це складне інтегративне утворення, яке складається з певних компонентів. Готовність включає в себе не лише професійні характеристики та уміння, а й особистісні риси. У статті проаналізовано історичний аспект і сутність терміну готовності до праці. Розвиток психологічної готовності до праці – це невід'ємна складова особистісного розвитку людини, тому дослідження психології готовності сучасного спеціаліста до професійної діяльності є надзвичайно важливим, оскільки дає уявлення про механізми і умови послідовних особистісних перетворень.

Список використаних джерел

1. Гармаш Т. А. Готовність до професійної діяльності як передумова ефективної управлінської діяльності майбутнього фахівця із логістики / Т. А. Гармаш // Науковий огляд. – 2017. – 4(36).
2. Психологічний словарь / под ред. А. Петровского, М. Ярошевского. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. – 512 с.
3. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев. – М.: Наука, 1977. – 380 с.
4. Зеер Э. Ф. Личностно-ориентированные технологии профессионального развития специалиста: науч.-метод. пособ. / Э. Ф. Зеер, О. Н. Шахматова. – Екатеринбург: Уральск. гос. проф.-пед. ун-т, 1999. – 245 с.
5. Линенко А. Ф. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01, 13.00.04 / А. Ф. Линенко. – К., 1996. – 378 с.
6. Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – М.: Наука, 1986. – 225 с.
7. Павлов И. П. Полное собрание сочинений / И. П. Павлов. – М.: Изд-во АН СССР, 1951. – Кн. 2. – Т. 3.
8. Узнадзе Д. Н. Экспериментальные основы психологии установки / Д. Н. Узнадзе. – Тбилиси, 1961. – 210 с.
9. Bacanlı H. Developmental psychology and learning psychology. – Ankara: Nobel, 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/304119354_Learning_and_Teaching_Theories_Approaches_and_Models.
10. Aşkar P., Umay A. Perceived computer self-efficacy of the students in the elementary mathematics teaching programme. – 2002. – Hacettepe University Journal of Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/284652664_Perceived_computer_self-efficacy_of_the_students_in_the_elementary_mathematics_teaching_programme.
11. Олпорт Г. В. Личность в психологии / Г. В. Олпорт. – М.: Новая школа, 1998. – 346 с.

12. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск: БГУ, 1976. – 176 с.
13. Кадченко Л. П. Формирование готовности студентов педвуза к профессиональной деятельности средствами иностранного языка: дис. ... канд. пед. наук / Л. П. Кадченко. – Харьков, 1992. – 173 с.
14. Жидецька С. В. Проблема психологічної готовності працівника міліції до професійної діяльності / С. В. Жидецька // Проблеми екстремальної та кризової психології. – 2014. – Вип. 16. – С. 61–68.
15. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь: для студ. высш. и средн. пед. учеб. завед. / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М.: Изд. центр "Академия", 2000. – 176 с.
16. Горностай П. П. Формирование психологической готовности старшеклассников к педагогической деятельности: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / НИИ психологии УССР / П. П. Горностай. – К., 1988. – 149 с.
17. Клімова Д. В. Проблема мотиваційної готовності до професійної діяльності у психології / Д. В. Клімова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/6896/1/Klimova.pdf>.
18. Рябокін Л. М. Формування готовності до професійної діяльності як психолого-педагогічна проблема / Л. М. Рябокін // Вісн. післядипломної освіти. – 2010. – Вип. 1(2). – С. 344–349.
19. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці / В. О. Моляко. – К.: Знання. 1989. – 48 с.

References

1. Harmash T. A. Hotovnist do profesiinoi diialnosti yak peredumova efektyvnoi upravlinskoi diialnosti maibutnoho fakhivtsia iz lohistyky / T. A. Harmash // Naukovyi ohliad. – 2017. – 4 (36).
2. Psykholohicheskyy slovar / Pod red. A. Petrovskoho, M. Yaroshevskoho. – Rostov-na-Donu: Fenyks, 1998. – 512 s.
3. Anan'ev B. H. O problemakh sovremennoho chelovekoznavaniya / B. H. Anan'ev. – M.: Nauka, 1977. – 380 s.
4. Zeier E. F. Lychnostno-oryentirovannyye tekhnolohyy professyonalnoho razvytiya spetsyalysta: nauchno-metodycheskoe posobyie / E. F. Zeier, O. N. Shakhmatova. – Ekaterynburh: Ural. Hos. prof.-ped. un-t, 1999. – 245 s.
5. Lynenko A. F. Teoriya y praktyka formirovaniya hotovnosti studentov pedahohycheskykh vuzov k professyonalnoi deiatelnosti: dys. ... d-ra ped. nauk 13.00.01, 13.00.04 / A. F. Lynenko. – K., 1996. – 378 s.
6. Platonov K. K. Struktura y razvytiye lychnosti / K. K. Platonov. – M.: Nauka, 1986. – 225 s.
7. Pavlov I. P. Polnoe sobranie sochineniy / I. P. Pavlov. – T. 3, kn. 2. – 1951.
8. Uznadze D. N. Eksperymentalnye osnovy psykholohyy ustanovky / D. N. Uznadze. – Tbilysy, 1961. – 210 s.
9. Bacanlı H. (2002). Developmental psychology and learning psychology. – Ankara: Nobel. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://www.researchgate.net/publication/304119354_Learning_and_Teaching_Theories_Approaches_and_Models.
10. Aşkar P., Umay A. (2002). Perceived computer self-efficacy of the students in the elementary mathematics teaching programme. Hacettepe University Journal of Education. [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu: https://www.researchgate.net/publication/284652664_Perceived_computer_self-efficacy_of_the_students_in_the_elementary_mathematics_teaching_programme.
11. Olport H. V. Lychnost v psykholohyy / H. V. Olport. – M.: Novaia shkola, 1998. – 346 s.
12. Diachenko M. Y. Psykholohycheskye problemy hotovnosti k deiatelnosti / M. Y. Diachenko, L. A. Kandybovych. – Mynsk: BHU, 1976. – 176 s.
13. Kadchenko L. P. Formirovaniye hotovnosti studentov pedvuza k professyonalnoi deiatelnosti sredstvamy ynostrannogo yazyka: Dyss. ... kand. ped. nauk / L. P. Kadchenko. – Kharkov, 1992. – 173 s.
14. Zhydetska S. V. Problema psykholohichnoi hotovnosti pratsivnyka militsii do profesiinoi diialnosti / S. V. Zhydetska // Problemy ekstremalnoi ta kryzovoi psykholohii. – 2014. – Vyp. 6. – S. 61–68.
15. Kodzhaspyrova H. M. Pedahohychesky slovar: Dlia stud. vyssh. y sred. ped. ucheb. zavedeniy / H. M. Kodzhaspyrova, A. Yu. Kodzhaspyrov. – M.: Yzdatelskyi tsentr "Akademyia", 2000. – 176 s.
16. Hornostai P. P. Formirovaniye psykholohycheskoy hotovnosti starsheklassnykov k pedahohycheskoi deiatelnosti: Avtoref. dyss. ... kand. psykhol. nauk: 19.00.07 / NII psykholohyy USSR / P. P. Hornostai. – K., 1988. – 149 s.
17. Klimova D. V. Problema motyvatsiinoi hotovnosti do profesiinoi diialnosti u psykholohii / D. V. Klimova [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/6896/1/Klimova.pdf>.
18. Riabokin L. M. Formuvannia hotovnosti do profesiinoi diialnosti yak psykholoho-pedahohichna problema / L. M. Riabokin // Visnyk pisladiplomnoi osvity. – 2010. – Vyp. 1(2). – S. 344–349.
19. Moliako V. O. Psykholohichna hotovnist do tvorchoi pratsi / V. O. Moliako. – K.: Znannia. 1989. – 48 s.

Надійшла до редколегії 03.04.19

Lilya Sirokha, post-graduate

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PROFESSIONAL PREPAREDNESS AS AN INCREDIBLE COMPONENT OF SUCCESSFUL PROFESSIONAL ACTIVITY OF THE PERSON

The historical aspect and the essence of the term of readiness for work as a special mental state; a necessary and extremely important component of a successful professional life of a person is studied in the article. Readiness for a certain phenomenon helps person to adapt more quickly and to fulfill his duties more successfully. It contributes to the development of personality. The author points out that an analysis of the problem of readiness shows that the genesis of this concept is related to the development and understanding of the concept of "psychological

readiness for work". It can be defined as permanent (as a result of labor education) or temporary (as a result of psychological training or psychological mobilization during this period) mental condition, which is caused due to the need for work.

The question of the readiness of a specialist for professional activity is studied within such sciences as: psychology, pedagogy, philosophy. The author's determination of readiness is formulated during the conduction of the research. The author proposes to understand the readiness as a complex integrative formation, characterizing a particular mental state. It is a necessary and essential component of a successful professional life of the individual. It helps a person to adapt more quickly, to fulfill his professional duties more successfully; it promotes professional development of a specialist. Readiness includes not only professional characteristics and skills, but either personal trait.

The conclusion is made that since readiness is a dynamic value, it means that its course is determined by age, by learning experience, individual abilities of the person and so on. The author summarizes the importance of the development of psychological readiness for work during the formation of the personality of a modern specialist. It is emphasized that professional readiness cannot be the same as a subjective professional readiness.

According to the modern scientific researches the author distinguishes particular levels of professional readiness, such as: high (autonomy in setting and solving new tasks, adequacy of assessment and self-assessment of professionally important qualities, ability to effectively solve problems during time deficit, etc.); average (average level of expression of the mentioned qualities); and low (inability to set and solve complex problems independently, inadequate assessment and self-assessment of professionally important features, etc.).

Keywords: readiness, personality, professional activity, personal characteristics, success, competence.

Лилия Сироха, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ГОТОВНОСТЬ КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ УСПЕШНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛИЧНОСТИ

Исследован исторический аспект и сущность термина готовности к труду как сложного интегративного образования, характеризующего особое психическое состояние, необходимую и крайне важную составляющую успешной профессиональной жизни личности, которая помогает человеку быстрее адаптироваться, успешно выполнять свои профессиональные обязанности, способствует профессиональному становлению специалиста. Обобщается значение развития психологической готовности к труду при формировании личности современного специалиста.

Ключевые слова: готовность, личность, профессиональная деятельность, личностные характеристики, успешность, компетентность.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Series "Psychology". № 1(10), pp. 91-95 (2019)

УДК 1:324.87

DOI: [https://doi.org/10.17721/BSP.2019.1\(10\).23](https://doi.org/10.17721/BSP.2019.1(10).23)

ISSN 1728-3817

© Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Publishing Center "Kyiv University", 2019

Лідія Смола, д-р політ. наук, проф.

НУ "Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського", Київ, Україна

МЕМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Присвячено проблемі аналізу мему як інструмента інформаційної війни. Проаналізовано історію виникнення та генезу дослідження мему як феномена інформаційної взаємодії та соціальної технології. Розглянуто різні типи, види мемів та їхні характеристики. Зазначено різноманітність поширення цього феномена: глобальні інтернет-меми, зрозумілі широкому колу людей, і локальні меми, що потребують спеціфічної обізнаності (геймерські, хакерські, наукові, фатові). Наголошено на використанні мемів у сучасних збройних конфліктах. Проаналізовано меметичну зброю як технологію використання мемів для розповсюдження вигідної інформації в інформаційному просторі об'єкта інформаційного протистояння. Особливу увагу приділено аналізу сприйняття мемів учасниками АТО та волонтерами. Актуальність проблеми визначена необхідністю аналізу впливу ідей, відображених в інтернет-мемах на масову свідомість під час російсько-української війни.

Ключові слова: мем, ідея, образ, феномен, реплікатор, інтерактор, медійний вірус, вірус розуму, комунікація, суспільна свідомість, меметична війна.

Постановка проблеми. Поширення інформаційних технологій стало складним явищем, яке можна трактувати як суспільний процес людської взаємодії та інновацій. Однак інформаційне перенасичення і необхідність додання зусиль для розуміння складних процесів посилюють потребу у спрощеному світосприйнятті. Меми стали інструментом демонстрації соціальних протиріч та елементом інформаційної війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій та публіцистичній літературі немає однозначного трактування цього поняття, хоча більшість дослідників погоджуються з тим, що мем є феноменом інформаційної взаємодії. **Мета статті** – проаналізувати мем як феномен інформаційної взаємодії та соціальної технології, а також показати використання його потенціалу в інформаційній війні.

Виклад основного матеріалу. Мем можна трактувати як образ, ідею, символ, дію, будь-яку культурну інформацію, яку скопіювала одна людина від іншої; колективне несвідоме в момент набуття словесної та візуальної форми; спеціально створене інформаційне повідомлення, яке поширюється в інформаційному просторі та призначене для формування необхідної картини світу людини та прийняття відповідних рішень. Мем впливає на сприйняття дійсності та спонукає до дій. Коли мем перетворюється на загальнозрозумілий символ, він не тільки впливає на реальність, а трансформує її. Існує кілька способів поширення мемів:

горизонтальний (передача мемів між людьми, не пов'язаними сімейними узами), вертикальний (від батьків до дитини в рамках виховання, сім'ї) і мережевий (поширення мемів здійснюється через однорідні інтернет-спільноти). Об'єднані меми називають мемплексом (memplex), тобто "комплекс мемів" (Blackmore, 1999; Dennett, 2002). Теорія мемів у цьому аспекті тісно пов'язана з теорією колективного несвідомого К.-Г. Юнга, який заперечував ідеї, згідно з якими особистість повністю детермінована її досвідом, навчанням і впливом навколишнього середовища. Уважається, що Р. Докінз (Dawkins, 1990) був першим, хто ввів поняття "мем". У книзі "Егоїстичний ген" (The Selfish Gene, 1990) автор зазначав, що так само як біологічні структури складаються з окремих одиниць – генів, так вся культурна інформація також містить окремі одиниці – меми [8, с. 10]. Однак ще В. Бехтерев (Бехтерев, 1903) у роботі "Навіювання та його роль у суспільному житті" (1903) сформулював концепцію "ментальних мікробів", які "подібно справжнім фізичним мікробам, діють по всіх усядах і передаються через слова і жести оточуючих осіб, через книги, газети та ін., іншими словами, де б ми не знаходилися, в навколишньому нас суспільстві ми вже піддаємося дії психічних мікробів" [1, с. 40]. Слово "мем" було зафіксовано в Оксфордському словнику (1988), де його витлумачено як одну із форм передачі інформації [21]. Для дослідження принципу дії мемів сформувалася теорія мемів, яка виявляла причини їх